

ως άλλη δεν δοξάσθηκε καμιά,
 την απαράμιλλη θήκαμ' εμείς
 ελληνικός καινούριος κόσμος, μέγας.
 Εμείς οι Αλέξανδρες, οι Αντιστρέφεις,
 οι Σελευκείς, κ' οι πολυάριθμοι
 επίλοιποι Έλληνες Αιγύπτου και Συρίας,
 κ' οι εν Μηδία, κ' οι εν Περσίδι, κι όσοι άλλοι.
 Με τες εκτεταμένες επικράτειες,
 με την ποικίλη δράσι των στοχαστικών προσαρμογών,
 και την Κοινήν Ελληνική Λαλιά
 ως μέσα στην Βακτριανή την πήγαμεν, ως τους Ινδούς.

Με δεδομένη εδώ την ποιότητα της ρητορείας και με τη γνώση μας για το συγκεκριμένο ελληνισμό που θέλγει περισσότερο τον Καβάφη, θα μπαίναμε ίσως στον πειρασμό να ταυτίσουμε τον ποιητή με τον ομιλητή του σ' αυτά τα αποσπάσματα που υμνούν τον ελληνικό καινούριο κόσμο, και ν' αφήσουμε το πράγμα εκεί (όπως κάνει ένας σημαντικός κριτικός του Καβάφη)¹· αν όμως το βάρος των επιθέτων στο πρώτο μέρος, και ο φουσκωμένος τόνος της περηφάνιας στο δεύτερο, δε γεννούν υποψίες κάποιας ειρωνείας από μέρους του ποιητή, το ιστορικό πλαίσιο, που υπογραμμίζεται από τον τίτλο, θα έπρεπε να το κάνει. Ο ομιλητής πλέκει το εγκώμιο του νέου ελληνισμού, ακριβώς τρία χρόνια πριν ο τελευταίος Μακεδόνας Φίλιππος σαρωθεί ολοκληρωτικά από τους Ρωμαίους στις **Κυνός Κεφαλές**, και μόνο δέκα χρόνια πριν από την ήττα 'του Αντίοχου Γ' του Μεγάλου στη Μαγνησία· μ' αυτήν την ήττα εγκαθιδρύεται η υπεροχή των Ρωμαίων στο μεγάλο καινούριο κόσμο που υμνεί ο ομιλητής με τόσο ανεπιφύλακτες –για να μην πούμε, μεγαλόσχημες– εκφράσεις. Ο Καβάφης γνωρίζει αυτήν την ιστορία, όσο κι αν δε μπορεί να την γνωρίζει ο ομιλητής του. Και μ' όλο που ο ομιλητής λέει απλά την αλήθεια, όπως τη βλέπει –αυτές ήταν οι νίκες του Αλέξανδρου, και οι συνέπειές τους– η ιστορική του οπτική περιορίζεται, φυσικά, στην εποχή όπου ζει².

Το στοιχείο αυτό ενισχύεται από τον τελευταίο στίχο του ποιήματος: «Για Λακεδαιμόνιους να μιλούμε τώρα!». Ο στίχος μπορεί να διαβαστεί απλά σαν τελευταίος σαρκασμός του ομιλητή στους Σπαρτιάτες που τώρα, στα 200 π.Χ., δεν αξίζουν ούτε να μιλούν γι' αυτούς, μ' όλη την αλαζονική ανωτερότητα που έδειξαν όταν αρνήθηκαν να ακολουθήσουν την εκστρατεία του Αλέξανδρου, 130 χρόνια νωρίτερα· με δεδομένο όμως το ευρύτερο πλαίσιο του ποιήματος, ο Καβάφης θα μπορούσε ν' απαντήσει στον ομιλητή του: «Πώς να μη μιλούμε για Λακεδαιμόνιους τώρα!». Αν η Σπάρτη, κάποτε μεγάλη και υπεροπτική, έχει ξεπέσει τώρα σε κακές ημέρες, τί περιμένει ίσως τον μεγάλο και καινούριο ελληνικό κόσμο, που υμνείται τόσο περήφανα –και τόσο αλαζονικά, με τον τελευταίο σαρκασμό; Η ιστορία που ακολούθησε αμέσως μετά τα λόγια του ομιλητή, προσφέρει το τελικό σχόλιο. Και μ' αυτό το σιωπηρό σχόλιο, το ποίημα ανεβάζει την προοπτική του Καβάφη πάνω από τις επιμέρους προκαταλήψεις του ομιλητή –προκαταλήψεις που συμμερίζεται και ο ίδιος ο ποιητής σε παλιότερα ποιήματα. Η προοπτική ανήκει σ' έναν ποιητή – ιστορικό, που βλέπει το οικουμενικότερο, 'κι αναγκαστικά πιο τραγικό, σχήμα πίσω ακόμα κι από τις περιόδους του ιστορικού μεγαλείου, που εκφράζουν καλύτερα τις πολιτικές και πολιτιστικές αξίες στις οποίες πιστεύει: τις εκτεταμένες επικράτειες, την «ποικίλη δράση των στοχαστικών προσαρμογών» και «την Κοινήν Ελληνική Λαλιά».

1. Ο Τίμος Μαλάνος. Βλ. το παραπάνω απόσπασμα.

2. Η θέση του συγγραφέα, που ακολουθεί να χρησιμοποιηθεί στη διδασκαλία, αν κατά την κρίση του καθηγητή μπορεί να γίνει αντιληπτή από τους μαθητές του.